

До спеціалізованої вченої ради
Д 41.086.06 у Національному
університеті «Одеська
юридична академія»
(Фонтанська дорога, 23, Одеса,
Одеська область, 65009)

В І Д Г У К

**опонента – доктора юридичних наук,
професора, Манька Дениса Григоровича на дисертаційну роботу
Іванченко Ольги Миколаївни на тему «Легітимність права в сучасній
державі», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук
за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія
політичних і правових учень**

Актуальність обраної теми. Фундаментальною складовою цивілізаційного розвитку суспільства є право. Виступаючи як особливе соціокультурне явище, право характеризується єдністю та універсальністю, породжує бажаний, у своїй основі, правопорядок та є фундаментальним компонентом, який забезпечує комфортне співіснування індивідів у соціумі. Сучасне право є багатовимірним соціальним регулятором у якому враховуються всі важливі для індивідів алгоритми. Від процедур належного втілення у життя наявних прав і свобод, до механізмів їх захисту. Відтак, мислити сучасне суспільство у відсутності права – неможливо. Але, можливим є аналіз того, наскільки право є таким, що відповідає вимогам соціуму, наскільки воно втілює у своїх приписах інтереси громадян, і, найголовніше, наскільки суспільство, народ, індивіди згодні добровільно виконувати закріплене у нормах права волевиявлення.

В зазначеному аспекті, слід погодитися із науковою позицією О. М. Іванченко, що одним з визначальних факторів забезпечення ефективності правової системи є легітимність права. Легітимність є відображенням довіри громадян до права, вона вказує на низький рівень правопорушень та стабільний соціальний порядок. (с. 17).

Але, розмірковуючи про природу легітимності права, слід враховувати не тільки базові аксіологічні характеристики. Необхідно й приймати до уваги історично обумовлені зміни ціннісних орієнтирів суспільства.

З цього приводу О. М. Іванченко, цілком слушно зазначає, що легітимність права, співіснуючи і розвиваючись на всіх етапах разом з державою та її правовими нормами, характеризується цілим рядом ознак, розуміння яких дозволить розкрити сутність і значення, як процесів фактичного так і формально-юридичного (легалізація) визнання права. Правовій системі, для того, щоб продовжувати ефективно функціонувати, потрібен прийнятний рівень довіри до неї з боку соціуму, така довіра отримує вираз у легітимності права. (с. 17).

Поряд із цим, легітимність права, як особлива категорія загальнотеоретичної юриспруденції, розкриває ту особливу сторінку розуміння сутності права, яка заснована на фактичному сприйнятті суспільством створених компетентним суб'єктом правових приписів. І ось саме як це відбувається, за допомогою яких факторів отримує належний розвиток, що сьогодні може додатково запропонувати юридична наука й практика для підвищення фактичного визнання права суспільством, саме про це й є представлене дисертаційне дослідження.

Зазначені положення визначають достатній рівень актуальності обраної Ольгою Миколаївною Іванченко теми дисертації.

Дисертацію виконано відповідно до наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» в контексті теми «Правове та соціальне життя України у людиноцентриському вимірі в цифрову еру» на 2021–2025 роки (державний реєстраційний номер 0122U000266), а також в рамках плану науково-дослідної роботи кафедри загальної теорії права та держави Національного університету «Одеська юридична академія» – «Право і держава ХХІ століття: генезис, сучасність, перспективи» на 2021–2025 роки.

Результати дисертаційного дослідження є актуальними для наукових розробок цілісної концепції легітимності права та удосконалення механізмів його легітимації.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Для досягнення визначеної мети дисертаційної роботи, О. М. Іванченко використала сучасні наукові розробки теорії права та держави, певні напрацювання політології, соціології та філософії права. Дисертантка використала необхідні емпіричні матеріали для підтвердження теоретико-прикладних положень та висновків проведеного дослідження, обґрунтувала положення дисертаційного дослідження посиланням на відповідні нормативно-правові акти.

Авторка дисертаційного дослідження здійснила аналіз наукових джерел, перелік яких складає 620 найменувань, що безумовно сприяло обґрунтуванню сформульованих у дисертації положень щодо: генези наукових поглядів стосовно феномену легітимності права; осмислення місця легітимності права серед компонентів правової реальності; формуванні ціннісно-нормативної концепції легітимності права; визначення ступеню впливу громадянського суспільства на систему легітимації права та його легітимність; обґрунтуванню впливу державно-правових інституцій на змістовно-функціональну складову легітимності та легітимації права в Україні тощо.

Використання О. М. Іванченко наукових праць вітчизняних й зарубіжних дослідників, результатів їх наукового аналізу дозволили всебічно охарактеризувати та розкрити предмет дисертаційного дослідження, підтвердити отримані результати посиланням на практику нормативно-правового регулювання з урахуванням складних викликів сучасного світу.

Сформульовані у дисертаційному дослідженні положення та висновки є науково вивіреними, належно обґрунтованими.

Структура дисертаційної роботи відповідає вимогам, містить анотацію, вступ, чотири розділи, висновки, список використаних джерел і додатки, та відповідає визначеним авторкою меті, завданням наукового дослідження.

Слід зазначити, що наукове дослідження легітимності права в сучасній державі, здійснено О. М. Іванченком на високому методологічному рівні. Методологічна основа дисертації складається із сукупності загальнонаукових,

міждисциплінарних та спеціально-наукових методів пізнання, філософсько-світоглядних підходів, концепції та принципів.

Базовими принципами дослідження стали: принцип історизму, принцип системності, принцип плюралізму, принцип міждисциплінарності, принцип інтегративності.

Вихідними науковими засадами дослідження стали аксіологічний, антропологічний, діяльнісний, синергетичний та герменевтичний підходи.

Системоутворюючим, методологічно-конструктивним інструментом дослідження легітимності права став діалектичний метод. В процесі дослідження було застосовано також методи: аналізу та синтезу, структурний метод, метод системного аналізу, функціональний метод, порівняльно-правовий метод, формально-юридичний метод.

Методологічне значення також мали концепти сучасної держави та громадянського суспільства (підрозділи 3.2, 3.4) тощо.

Висновки дисертаційного дослідження, його результати, а також пропозиції дисертантки характеризуються належним рівнем теоретичної обґрунтованості, є достовірними, містять наукову новизну, авторське бачення легітимності права, класифікації його видів, виділення функцій, удосконалення механізму легітимації права та заходів для підтримки і удосконалення легітимності права в Україні.

Сформульовані у дисертації положення, висновки та рекомендації характеризуються новизною – робота є одним із перших комплексних досліджень, в якому з використанням сучасних наукових праць та методів наукового пізнання визначено теоретико-правові засади легітимності права в сучасній державі.

РОЗДІЛ 1 «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕГІТИМНОСТІ ПРАВА В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ» присвячено дослідженню методів, підходів, принципів і категорії які дозволили встановити природу легітимності права та розкрити особливості формування й становлення наукових поглядів відносно цього та пов'язаних із ним положень.

Зокрема, О. М. Іванченко проаналізовані наукові підходи, положення та засади які розкривають різні ракурси розуміння того, що робить право легітимним та відображають багатоманітність філософських поглядів на природу права та основи його легітимності. (с. 52)

На думку дисертантки, філософський підхід щодо проблематизації легітимності в теорії держави і права має на увазі застосування інноваційних методологічних систем, певний критицизм теорії та їх загальну конструктивістську установку. (с. 52)

Слід позитивно відзначити проаналізовану О. М. Іванченко методологічну позицію, відносно того, що проблеми легітимності, характерні для сучасного постіндустріального суспільства, необхідно розглядати крізь призму дихотомії «цілераціональна дія» – «комунікативна дія». В цьому сенсі, є працездатними установки прагматичної теорії соціальної комунікації («лінгвістична парадигма»). Відмова від пошуку жорсткої економічної детермінації в даному випадку означає не стихійність і дослідницький анархізм, а звернення до багатоваріантних, імовірнісних форм причинно-наслідкового пояснення, фіксація яких здійснюється в тому чи іншому дискурсі. (с. 79)

О. М. Іванченко слушно зазначає, що легітимність права можна охарактеризувати як властиву праву характеристику і її ефективний аналіз можна провести, виключно спираючись на теорію, що зможе визнати соціальну реальність, сформовану за допомогою комунікативних актів. Саме така теорія й інтегрує в контекст права поняття інтерсуб'єктивності, а основні характеристики об'єктивності майже повністю переосмислює, і переносить дослідницький інтерес від юридичної догми на суб'єкта права, його внутрішні переконання. (с. 127)

РОЗДІЛ 2 «ЛЕГІТИМНІСТЬ ПРАВА У ВИМІРІ ПРАВОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ» присвячено проблематизації інтерпретації легітимності права в системі юридичної науки, розумінню легітимності в призмі характеристики ознак сутності права та визначенню ролі легітимності права в сучасному суспільстві в контексті ціннісно-нормативної концепції.

Заслуговують на підтримку уперше обґрунтовані О. М. Іванченко поняття легітимності права та його основних ознак. Так на (с. 140) авторка зазначає, що під легітимністю права слід розуміти визначальну характеристику права, що відображає засноване на відповідному загальнолюдським цінностям інтегративному поєднанні наявних моделей фактичного визнання з боку суспільства, правових норм та інститутів, їх змісту й форми, особливості дії, правових традицій та культури, що отримують вираження у домінуючій в соціумі правомірній поведінці.

В свою чергу дослідниця виділяє наступні основні ознаки легітимності права:

1. Демократичність.
2. Відповідність духу і принципам права.
3. Конституційність.
4. Законність.
5. Соціальна підтримка.
6. Міжнародне визнання. (с. 139-140)

Дисертанткою підкреслено, що легітимність і легітимізацію права необхідно розділяти таким самим чином, як ми розділяємо об'єкт або ж властивість об'єкта із процесом, учасниками якого є певні об'єкти і їх властивості. Легітимація являє собою процес наділення законною силою позитивного права. Легітимація відноситься до певної історичної епохи, політичного режиму, і може мати вигляд релігійної, харизматичної а також формально-юридичної. Категорія «легітимність» є тотожною виключно такому поняттю як «суспільна значущість». (с. 213)

Слід звернути увагу на уперше запропоновану та таку, яка є визначальною у формуванні наукових пошуків О. М. Іванченко, теоретико-правову концепцію легітимності права, під якою авторка розуміє – наукову модель яка визначає як теоретичні так і практичні (в тому числі й нормативно визначені) аспекти сприйняття та фактичного визнання права суспільством. Фундаментальною ідеєю теоретико-правової концепції легітимності права є засноване на ціннісно-нормативному праворозумінні, забезпечення належного

співвідношення між правом та цінностями суспільства, із урахуванням сфери інтересів людей, різноманітності їх світоглядних підходів та потреб повсякденного життя. Згідно із зазначеною концепцією, правову систему можна трактувати як інституційну площину, яка адекватно реагує на вплив соціальної ентропії та дає можливість організувати і впорядкувати сучасне суспільство. (с. 175)

РОЗДІЛ 3 «ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛЕГІТИМАЦІЇ ТА ЛЕГІТИМНОСТІ ПРАВА В СУЧАСНІЙ ДЕРЖАВІ» присвячено аналізу впливу громадянського суспільства на систему легітимації права та його легітимність, встановленню ролі саморегулювання як складової механізму забезпечення легітимності права в сучасній державі, розкриттю особливостей легітимації та легітимності соціально-правових феноменів.

Цікавим, з наукової точки зору, вбачаються запропоновані О. М. Іванченко положення відносно того, що усвідомлення і подальше підпорядкування нормам в соціумі проходить певні етапи, доконвенційний, конвенційний і постконвенційний. Доконвенційний рівень унікальний тим, що особистість спирається в своєму світогляді тільки на результат своїх дій. На конвенційному етапі, в свою чергу, особистість спирається на норми суспільства, в якому існує. Згодом на постконвенційному етапі зазначені норми проходять критику з боку певних принципів. Ці етапи повністю відповідають морально-правовій свідомості на тих чи інших стадіях розвитку в архаїчному, традиційному, а також сучасному суспільстві. (с. 258)

Слід погодитися із обґрунтованою дисертанткою науковою позицією, що пошуки вихідних засад легітимності права мають бути засновані на підходах мультикультуралізму, принципах додатковості та людиноцентризмі. (с. 277-278)

Набули подальшого розвитку наукові розробки щодо розуміння сучасної держави. Зокрема, О. М. Іванченко цілком слушно обґрунтовує, що за критерієм легітимності, у залежності від алгоритмів здійснення легітимації та рівня й форми легітимності права і державної влади, ми виділяємо наступні типи держави: а) сучасна держава – це стійке політико-правове утворення, яке

має своїм системоутворюючим орієнтиром забезпечення реалізації прав і свобод індивіда, знаходиться у активному векторі міждержавної комунікації та широко використовує інформаційні технології у своїй діяльності, містить в собі синтез правової, демократичної, соціальної держави та розвиненого громадянського суспільства, є особливим суб'єктом сучасного права в якому державна влада є легітимною, легальною й легалізованою, має орієнтиром оптимальну комбінацію індивідуальної і громадянської свободи, а народ такої держави, своєю правомірною поведінкою підтверджує прагнення діяти у відповідності до встановлених правових норм;

б) несучасна держава – це держава яка існує й функціонує у сучасному темпоральному просторі, характеризується домінуванням інтересів держави над індивідуальними свободами, не забезпечує повноцінний, у тому числі регіональний й міжнародний рівні реалізації та захисту прав і свобод індивідів, домінує над інституціями громадянського суспільства, має дефектну легальність й легітимність державної влади, а виконання її правових приписів, у більшості випадків, засновано на примусі та покаранні;

в) досучасна держава – легальна й легітимна політико-правова організація влади над суспільством на певній території, яка відображає прийнятні для соціуму, на відповідний історичний момент, інструменти забезпечення комфортного співіснування індивідів та/або для функціонування державного апарату та суб'єктів правління, задля реагування на зовнішні й внутрішні виклики. (с. 299)

РОЗДІЛ 4 «СТАНОВЛЕННЯ ЛЕГІТИМНОСТІ ПРАВА У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ» присвячено аналізу засад легітимності та легітимації права в Україні, розробці шляхів подолання загроз кризи легітимності права в нашій державі та пошуку сучасних факторів забезпечення легітимності правової політики в Україні.

Певною мірою розвиваючи сформовані наукові розробки у площині легітимності права, О. М. Іванченко надала подальшого розвитку пропозиціям щодо проведення комплексу заходів реформи управління в розрізі взаємодії населення України з державним апаратом для подолання загроз кризи

легітимності права, а саме: 1) розробка та впровадження нормативно-правової та методичної бази щодо підвищення інформаційної відкритості діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування; 2) розробка додаткової нормативно-правової бази про доступ до інформації про діяльність державних органів, розробка нових механізмів взаємодії державних органів та суспільства; 3) впровадження нових механізмів взаємодії органів влади і суспільства, публічне обговорення проектів рішень; 4) створення громадських рад; 5) визначення рейтингів органів влади за критерієм відкритості; 6) модернізація системи інформаційного забезпечення органів влади; 7) розробка нормативно-правової бази та методичних основ і систем інформаційного забезпечення органів влади, проведення моніторингів досягнення показників результативності діяльності органів держави; 8) створення та впровадження систем моніторингу за напрямками адміністративної реформи (якість і доступність наданих державних послуг, реалізація антикорупційних програм, інформаційна відкритість, закупівлі для державних потреб). (с. 406-407)

Дисертаційне дослідження завершується висновками, які відображають основний зміст роботи, конкретизують результати проведеного дослідження.

Аналіз змісту дисертаційної роботи свідчить про те, що поставлені завдання дисертаційного дослідження Олена Миколаївна Іванченковиконала, продемонструвала необхідну обізнаність стосовно предмета дослідження, висловила власну позицію з дискусійних питань, що впливає на позитивну оцінку проведеного наукового дослідження.

Практична значущість дисертаційного дослідження. Дисертація має теоретико-прикладний характер, викладені в роботі висновки і пропозиції можуть бути використані у:

у правотворчій діяльності – з метою вдосконалення законодавства та підвищення ефективності законодавчої практики в контексті її сприйняття населенням;

у науково-дослідній діяльності – з метою вдосконалення та подальшого розвитку загальнотеоретичних уявлень про категорії «легітимність права»,

«легітимація права», «легальність права», «легалізація права» в теорії права та галузевих науках;

у правозастосовній діяльності – для підвищення правової культури правозастосовувачів та налагодження взаємопорозуміння між ними та адресатами правових норм;

у навчальному процесі – під час викладання та вивчення курсів з «Теорія права і держави», «Актуальні проблеми теорії права і держави», «Порівняльне правознавство», інших спеціальних курсів, які відображають державно-правову проблематику легітимності, а також при підготовці відповідних посібників, підручників, науково-практичних коментарів тощо.

Повнота викладу наукових положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення дисертації знайшли своє відображення в тридцяти двох наукових працях, а саме: двадцяти двох статтях, що опубліковані у фахових наукових українських та зарубіжних виданнях, а також тезах десяти доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Дисертаційне дослідження виконано авторкою самостійно. Наукові результати і висновки отримані дисертанткою на підставі особистих досліджень. Особистий внесок у публікаціях, виконаних у співавторстві, вказано у списку праць, опублікованих за темою дисертації.

У статті: Ivanchenko O., Arakelian M., Todoshchak O. *Alternativedisputeresolutionproceduresusinginformationtechnologies: legalregulationintheEuropeanUnionandthe USA*. AmazoniaInvestiga. 2020. Vol. 9. iss. 26. pp. 60-67., авторкою зокрема визначено правові питання забезпечення захисту порушених прав, визначенню ефективності механізму забезпечення прав, дослідженню альтернативних способів захисту прав.

Анотація та реферат відповідають змісту дисертації, розкривають її основні положення та відповідають встановленим вимогам.

Вимоги академічної доброчесності дотриманні у повному обсязі, наявний висновок Unicheck – позитивний. Проаналізувавши докторську дисертацію та наукові публікації, в яких висвітлені основні наукові результати докторської дисертації можна дійти висновку про відсутність у зазначених

працях академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, так і відсутність порушення інших елементів та принципів академічної доброчесності. Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей автором здійснено; надано достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності. Сформовані у дисертації положення та висновки обґрунтовані авторкою на основі власних досліджень, наукова й практична цінність дисертації доведена.

Зауваження щодо змісту дисертації. Дисертаційна робота заслуговує на позитивну оцінку, проте необхідно відзначити зауваження та питання, які потребують обговорення.

В якості зауваження, хотілось би зазначити, що предметом дисертації О. М. Іванченко визначено «теоретико-правові засади легітимності права в сучасній державі». В тексті роботи, авторка навіть наводить власне та цікаве, з наукової точки зору, визначення сучасної держави (с. 299). Зрозумілим є те, що держав, які мають своїм «системоутворюючим орієнтиром забезпечення реалізації прав і свобод індивідів», на сьогодні багато і Україна, безумовно є однією з таких держав. Але у проведеному дослідженні О. М. Іванченко, лише частково аналізує особливості легітимації та легітимності права у інших сучасних державах. Вважаємо, що більш глибокий порівняльний аналіз зазначених процесів значно би доповнив проведене дослідження.

1. Перше питання, є і простим і складним одночасно. Справа у тому, що і предмет, і мета, і завдання дослідження, прямо пов'язані із поняттям права. Права як особливого соціального регулятора, невід'ємною «характеристикою» якого, і цю позицію авторка подає як елемент наукової новизни дослідження (с. 26), є легітимність. Однак, у тексті дисертації, попри наявності у ньому достатньо ретельного аналізу й критики різноманітних підходів і концепцій праворозуміння, відсутнє авторське розуміння поняття права. Відтак, під час захисту, хотілось би почути що саме, на думку О. М. Іванчук є правом, чи входить у систему його координат м'яке право (softlaw) та чи можливою є постановка питання про неофіційне право?

2. Наступне питання певним чином пов'язано із попереднім. Так, на (с. 175) авторка зазначає, що «фундаментальною ідеєю теоретико-правової концепції легітимності права є засноване на ціннісно-нормативному праворозумінні, забезпечення належного співвідношення між правом та цінностями суспільства, із урахуванням сфери інтересів людей, різноманітності їх світоглядних підходів та потреб повсякденного життя».

Але, на нашу думку слід враховувати, що цілком об'єктивним є те, що все суспільство не може, або окремі його верстви навіть не будуть, мати бажання визнати прийнятий у належному порядку закон як такий, що відповідає їхнім власним інтересам. Відтак, чи можна у зазначеному аспекті взагалі говорити про те, що легітимність є невід'ємною «характеристикою» права?

3. У підрозділі 2.3. «Оцінка та інституалізація легітимності права в сучасному суспільстві в контексті ціннісно-нормативної концепції» на (с.220) дисертантка зазначає, що «суб'єктивні права, забезпечуючи формальну легітимацію феноменів правової реальності, запобігають конфліктам їх інтерпретації учасниками правової комунікації, часто обертаються цілком реальними соціальними конфліктами, які виходять за межі права і деформують правопорядок, як такий».

У зазначеному контексті, хотілось би почути позицію авторки відносно того, який рівень легітимності має мати прийнятий закон, щоб його можна було визнати таким, що має належну підтримку суспільства?

4. У третьому розділі дисертації, О. М. Іванченко досліджує фактори забезпечення легітимації та легітимності права в сучасній державі та на (с. 300) вказує, що «у демократичних системах легітимність права зазвичай базується на підтримці населення та їх реальною участю у право-державотворчих процесах. У демократичних системах громадський дискурс грає важливу роль у легітимації права. Свобода слова, свобода преси та активна громадянська участь дозволяють формувати громадську думку та підтримку для правових норм».

Але, є зрозумілим й те, що суспільні цінності та інтереси можуть змінюватися впродовж певного часу. Відтак, хотілось би дізнатися міркування

дисертанти про те, за якими умовами легальна й легітимна норма може втратити статус легітимної і які юридичні наслідки це викликає?

Висловлені зауваження та питання суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Дисертація має завершений характер, визначена мета дослідження розкрита на належному рівні, основні положення дисертаційної роботи отримали необхідне наукове обґрунтування.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертаційна робота «Легітимність права в сучасній державі» написана науковою українською мовою, незначні технічні описки не впливають на оцінку стилю викладу матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій, у тому числі щодо доступності їх сприйняття.

Актуальність, ступень новизни, обґрунтованість, наукова та практична цінність здобутих результатів дає підстави для такого узагальненого висновку:

1. Дисертація Іванченко Ольги Миколаївни на тему «Легітимність права в сучасній державі» відповідає паспорту наукової спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.
2. Представлена до захисту дисертація є кваліфікаційною науковою працею, яка виконана здобувачкою самостійно, містить наукові положення та нові науково обґрунтовані результати в галузі науки права, які одержані авторкою особисто, мають практичну та теоретичну цінність.
3. Результати дисертаційного дослідження отримані Іванченко Ольги Миколаївни на тему «Легітимність права в сучасній державі» можуть стати підґрунтям для подальших глибоких наукових розвідок.
4. Здобувачка під час проведення дослідження продемонструвала набуття найвищих компетентностей у галузі розроблення і впровадження методології дослідницької роботи.
5. У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми легітимності права в сучасній державі, яке складається з

побудови концепції та визначенні особливостей легітимності права в Україні з подальшим формуванням пропозицій щодо удосконалення відповідних правових та державних механізмів.

6. Докторська дисертація Іванченко Ольги Миколаївни на тему «Легітимність права в сучасній державі» **відповідає вимогам:** Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. №261; Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197; Наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 Про затвердження Вимог до оформлення дисертації; Положення про спеціалізовану вчену раду з присудження наукового ступеня доктора наук, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від 13 грудня 2021 року № 1359, а її авторка **Іванченко Ольга Миколаївна** заслуговує на присудження наукового ступеню доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Опонент, доктор юридичних наук,
професор

« 19 » листопада 2024 року

Денис МАНЬКО

Підпис

засвідчую

